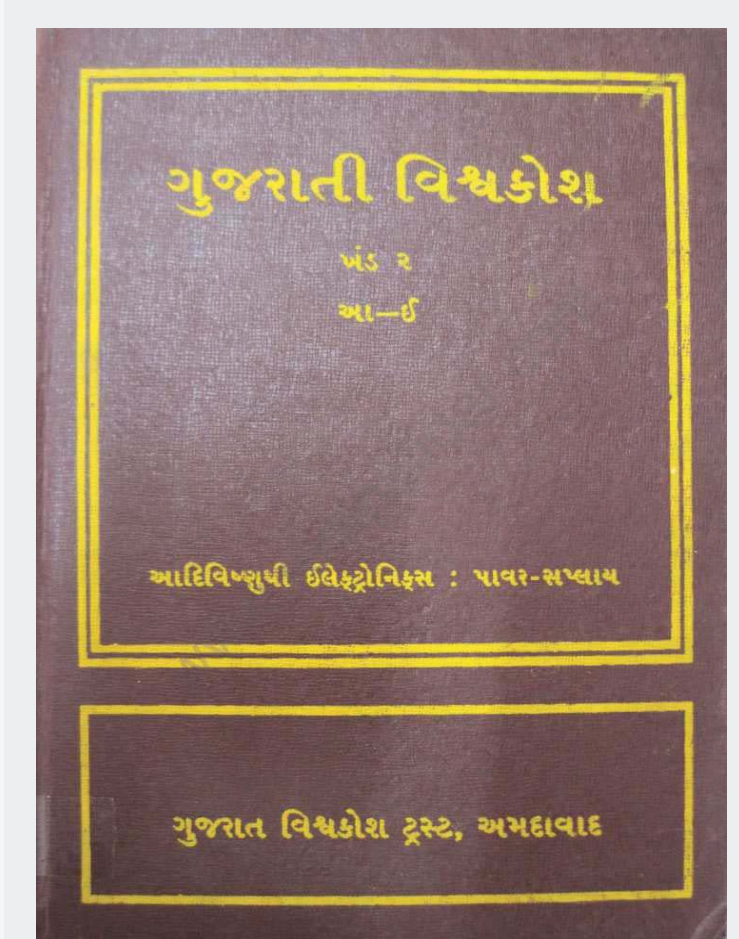


realpatidar.com

Series 48 -Gujarati Encyclopedia (Vishvakosh) / ગુજરાતી વિશ્વકોષ

Posted on 14-Jun-2012



Gujarati Vishvakosh

14-Jun-2012

|| Jay Laxminarayan ||

|| જય લક્ષ્મીનારાયણ ||

ભારત સરકારની આર્થિક મદદ હેઠળ ગુજરાતી વિશ્વકોષ (એટલે Encyclopedia) બહાર પાડવામાં આવે છે. એક રીતે આને સરકારી દસ્તાવેજ પણ કહી શકાય તેમ છે.

This book, called Gujarati Vishvakosh (Encyclopedia) is published under financial assistance of Indian government. In a sense this book can be called as a government document.

આ વિશ્વકોષમાં આપણને જાણવા લાયક ત્રણ મુદ્દાઓ છે. જેમાં...

૧) ઈમામ શાહ

૨) પીરાણા પંથ

૩) સતપંથ

... શામેલ છે.

This encyclopedia contains three entries worth our attention, viz...

1) Imam Shah

2) Pirana Panth

3) Satpanth

realpatidar.com

૧) **ઈમામ શાહ:** ઈમામ શાહ ઉપર જે માહિતી આપેલ છે, તેમાં...

1) Imam Shah: Some of the relevant information include...

- ઈમામ શાહના પિતા અને દાદાનું નામ આપેલ છે.
- Names of father and grand father of Imam Shah.
- પીરાણાના અનુયાયીઓ મુસલમાન છે અને અલ્લાહને માને છે.
- Followers of Pirana are Muslims and believe in Allah.
- હિંદુઓના અવતાર સિદ્ધાંતને માને છે.
- They believe in "Principle" of Avatars as in Hinduism.
- કુરાનને દૈવી ગ્રંથ માને છે.
- Kuran is considered as Holy book.
- સતપંથના ગીનાનો એ કુરાનના રૂપક છે.
- Ginans of Satpanth are symbolic of Kuran's message.
- હિંદુઓને આકર્ષવા તાકિયાનો પ્રયોગ ઈમામ શાહ પોતે કરતા હતા.
- Imam Shah himself used Taqiyya to attract Hindus.
- નુર મોહમ્મદ શાહ એ પીરાણા પંથના આદિ વિષ્ણુ / નિષ્કલંકી નારાયણ છે.
- Nur Mohammad Shah is Adi Vishu or Nishkalanki Narayan of Pirana Panth
- ... તેમજ અન્ય માહિતીઓ છે.
- ... and such other information.

સંપૂર્ણ વિગત તમે નીચે વાંચી શકશો. / Complete information can be read below.

૨) **પીરાણા પંથ:** આના બારામાં એવું બતાવેલ છે કે...

2) Pirana Panth: Following information is included...

- પીરાણા પંથી પોતાને ઈમાનદાર મુસલમાન ગણે છે.
- Pirana Panthis consider themselves as faithful Muslims.
- કુરાનનો સંદેશને રૂપકાત્મક રીતે અર્થઘટન કરે છે. એને ગીનાન કહે છે.
- Kuran's message is symbolically interpreted and presented in form of Ginan.
- મુસ્લિમ અને હિંદુ ત્યોહારો મનાવે છે.
- Muslim and Hindu festivals are celebrated.
- હિંદુ દેખાવ ધરાવતા અનુયાયીઓને "મોમના" કહેવાય છે.
- Followers with Hindu appearance are called "Momna".
- "કાકા" નું કામ ધાર્મિક પૈસા એટલે દસોન્દ ને "પીર"ને મોકલવાનું હોય છે.
- Work of "Kaka" includes to collect religious tax called Dasond and forward it to the Pir.
- તેવો "હિંદુ" જેવા દેખાય છે, પણ વાસ્તવમાં મુસલમાન છે.
- Outwardly they appear like Hindus, but in reality they are Muslims.

સંપૂર્ણ વિગત તમે નીચે વાંચી શકશો. / Complete information can be read below.

realpatidar.com

realpatidar.com

3) સતપંથ: સતપંથ પર આપેલ મુખ્ય માહિતીઓ નીચે પ્રમાણે છે;

3) Satpanth: Highlights of information given are;

- સતપંથ એ ઈસ્માઈલી નિજારી સંપ્રદાય છે.
- Satpanth is a Nizari Ismaili sect.
- હિંદુઓને આકર્ષવા કરેલ તાકિયાના પ્રયોગના દાખલા જોવા મળશે.
- Examples of use of Taqiyya to attract Hindus.
- બ્રહ્મા વિષ્ણુ મહેશ અને હિંદુઓના અન્ય ધાર્મિક સિદ્ધાંતોને ભ્રષ્ટ્ર કર્યા. આ પણ તાકિયાનો પ્રયોગ છે.
- Brahma, Vishnu, Mahesh and other religious principles of Hindus were corrupted with the use of taqiyya.
- ખાનદેશ (ફેઝપુર) ના સતપંથી પણ મુસલમાન છે.
- Satpanthis of Khandesh (Faizpur) are also Muslims.
- ખોજા મુસલમાન અને પીરાણા સતપંથીઓમાં ખાસ ફેર નથી.

સંપૂર્ણ વિગત તમે નીચે વાંચી શકશો. / Complete information can be read below.

ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણેની માહિતીનું અધ્યયન કરીએ તો ફરી એક વખત ચોખ્ખું પુરવાર થઈ જાય છે કે પીરાણા સતપંથ એક મુસ્લિમ ધર્મજ છે અને તેનો બાહ્ય હિંદુ દેખાવ ફક્ત હિંદુઓને આકર્ષવા ખાતર છે. તેવો અંદરથી ફક્ત મુસલમાન છે.

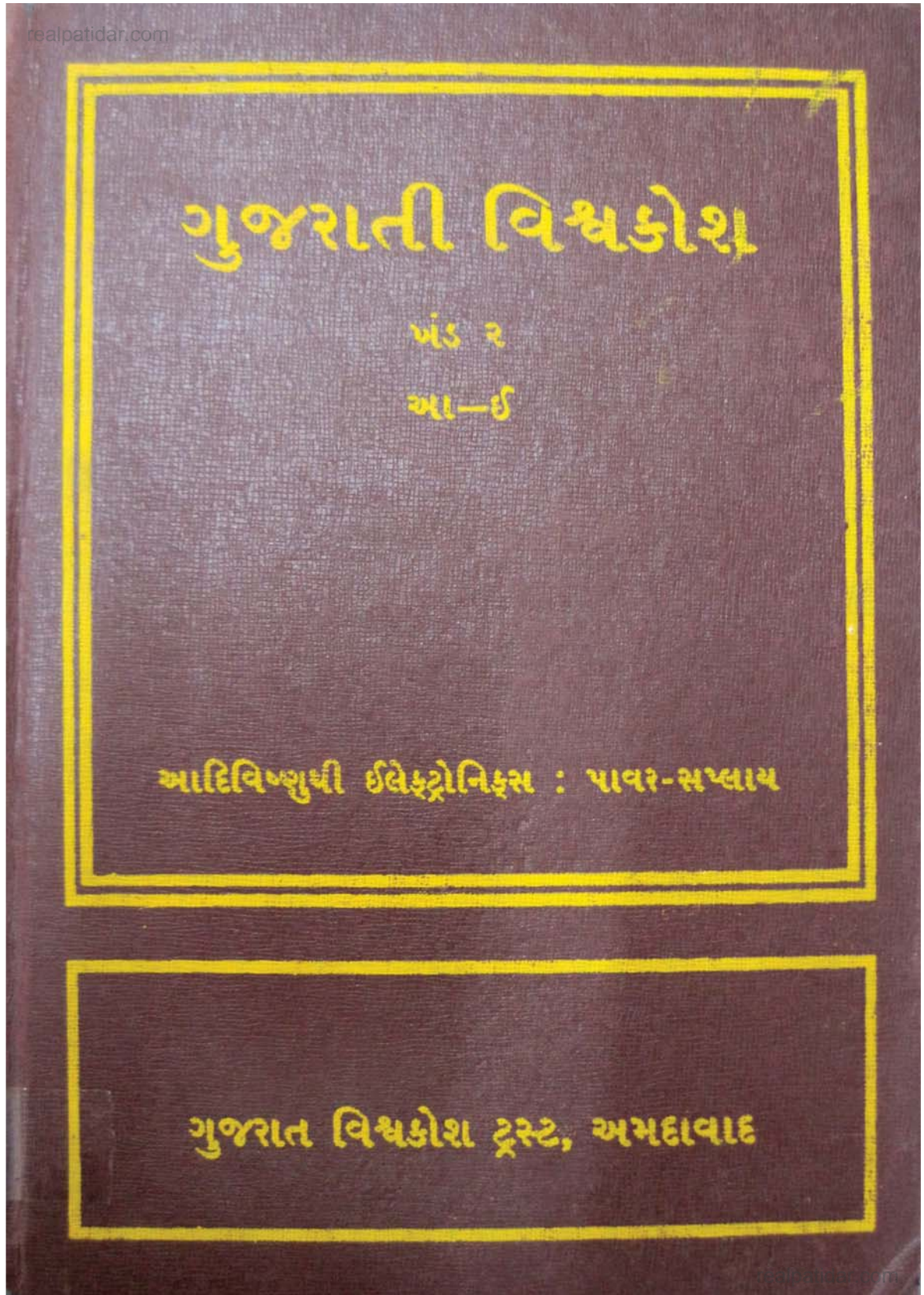
After studying the above given information, once again it is proved beyond all doubts that Pirana Satpanth is a Muslim religion. Its outwardly Hindu appearance is only for attracting Hindus. From within they are Muslims.

Download full article: <http://www.realpatidar.com/wp-content/files/posts/series/series48fullp.pdf>

Real Patidar

[Disclaimer](#)

realpatidar.com



realpatidar.com

ભારત સરકારની આર્થિક મદદ
હેઠળ છાપવામાં આવેલ છે.

Published with financial assistance from the Government of India, Department of Education, vide sanction no f. 4-27/87-L.G. cell dated 25th October 1988.

© Copyright vests with Gujarat Vishvakosh Trust, Ahmedabad

આર્થિક સહાય મંજૂરી ક્રમાંક અને તારીખ

First Edition, October 1990

પ્રથમ આવૃત્તિ, ઓક્ટોબર, 1990

કિંમત : રૂ. 685-00

© ગુજરાત વિશ્વકોશ ટ્રસ્ટ, અમદાવાદ

પ્રકાશક :

ગુજરાત વિશ્વકોશ ટ્રસ્ટ

એચ. એલ. કોલેજ ઓફ ઓરિએન્ટલ સ્ટડીઝ કંપાઈન્ડ,

નવરંગપુરા, અમદાવાદ-380 009

મુદ્રક :

બી.આર્.એલ. એસ. પ્રેસ

ભગવતી મુદ્રણાલય

19, અવધ એસ્ટેટ,

ફિશર રોડ,

અમદાવાદ-380 004

realpatidar.com

realpatidar.com

ગુજરાતી વિશ્વકોશ

ખંડ ૨

પ્રમુખ સંપાદક :
ડૉ. ધીરુભાઈ ઠાકર

ગુજરાત વિશ્વકોશ ટ્રસ્ટ
અમદાવાદ

realpatidar.com

realpatidar.com

ગુજરાતી વિશ્વકોશ

ઇમામ અહમદ ઇબ્ન હામ્લ

અમદાવાદની દક્ષિણે પીરાણાના નાણીયા પીર. તેઓ મુહમ્મદ બેગડાના સમયમાં (આ. 1470-71) ઇરાનથી ગુજરાતમાં આવી અમદાવાદની ઉત્તરે આશરે 14 કિ. મી. ઉપર આવેલા 'ગીરમથા' નામના ગામમાં સ્થાયી થયા. એ ગામને આજે 'પીરાણા' અર્થાત્ પીરોના સ્થાન તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. એમના ચમત્કારોને કારણે ગુજરાતના સુવર્ણ મુહમ્મદ બીજાએ એમને પોતાની પુત્રી પરણાવી હતી. એનાથી એમને ચાર પુત્ર થયા, જે પીરાણાના સૈયદોના પૂર્વજ હતા. પીર સદ્દીન પછી કપીરુદ્દીન અને એમના પછી ઇમામુદ્દીન (ઇમામશાહ) નામે પીર થયા. તેઓએ સતપંથમાં થોડાક ફેરફાર કરીને પોતાનો નવો પંથ 'પીરાણાપંથ' ચલાવ્યો. આ સંપ્રદાયના પેટાવિભાગ 'આઠિયા' 'સાતિયા' અને 'પાંચિયા' તરીકે ઓળખાય છે.

આ પંથમાં બેડાયેલી જુદી જુદી કામોમાં પ્રચારક-ઉપદેશક તરીકે એમના પીરે નીમેલા મુખીઓને 'કાકા' કહેવામાં આવે છે. એમની ફરજે તે તે કામના અનુયાયીઓને ઉપદેશ આપવાની, એમની નાની-મોટી તકરારોનો નિકાલ કરવાની અને એમની પાસેથી ધાર્મિક કાળો ઉધરાવીને તેમના પીરને મોકલવાની હોય છે. ઇમામશાહીએ અલ્લાહને સર્વેન્દ્રિય કિરતાર તરીકે અને મુહમ્મદ સાહેબને એના રસૂલ તરીકે માને છે. તેથી તેઓ પોતાને ઇમાનદાર મુસલમાન ગણે છે. તેઓ નમાજને ઘણું ઓછું મહત્વ આપે છે. તેઓ હિંદુઓના અવતારના સિદ્ધાંતને -જગતની ઉત્પત્તિની માન્યતા તથા એમના અન્ય સિદ્ધાંતોને સ્વીકારે છે. તેઓ હઝરત પેગંબર સાહેબને 'પીર' અથવા 'શુક્ર' માને છે અને એમની તથા ઇમામોની સ્થિતિ વચ્ચે ખાસ કોઈ અંતર હોવાનું તેઓ માનતા નથી. કુરાનને તેઓ દૈવી ગ્રંથ માને છે, પરંતુ એમના ઇમામો કુરાનને રૂપકની અણીતી પદ્ધતિથી સમજાવે છે. કુરાનનાં આવાં અનેક રૂપકો 'સાન'

ઇરાનથી આવીને પીરાણામાં વસ્યા હતા

ઇમામ શાહના પિતા અને દાદાનું નામ

કાકાનું કામ શું છે, તે બતાવેલ છે. આના પ્રમાણે પીરાણાના ગાદીપતિ શ્રી નાનકદાસ કાકાનું કામ શું છે, તે સમજી શકાય છે.

પીરાણાના અનુયાયીઓ મુસલમાન છે અને અલ્લાહને માને છે.

હિંદુઓના અવતાર સિદ્ધાંતને માને છે. એટલે ૧૦ અવતારના સિદ્ધાંતને માને છે. પોતાનો દસ અવતાર અલગ છે.

કુરાનને દૈવી ગ્રંથ માને છે. આપણે સહુ જાણીએ છીએ કે જે અથર્વ વેદ તેવો બતાવે છે, તેમાં કુરાનનો સંદેશ છે. સતપંથના પ્રચારકો કુરાનના સંદેશનોજ પ્રચાર કરે છે.

ગીનાનો એ બીજા કંઈ નથી, એ કુરાનના રૂપકો છે.

realpatidar.com

४५।२८

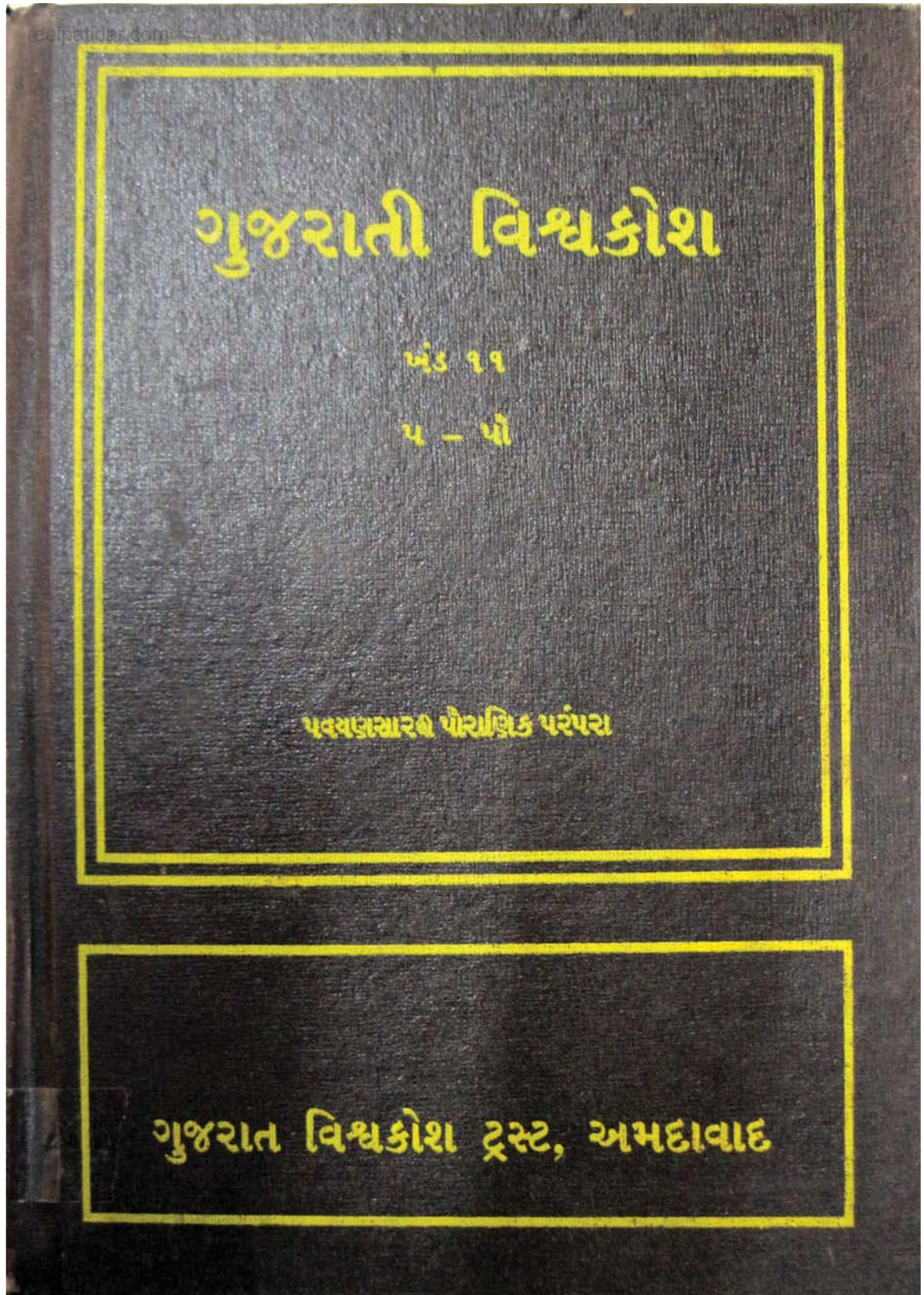
ગુજરાતી વિશ્વકોશ

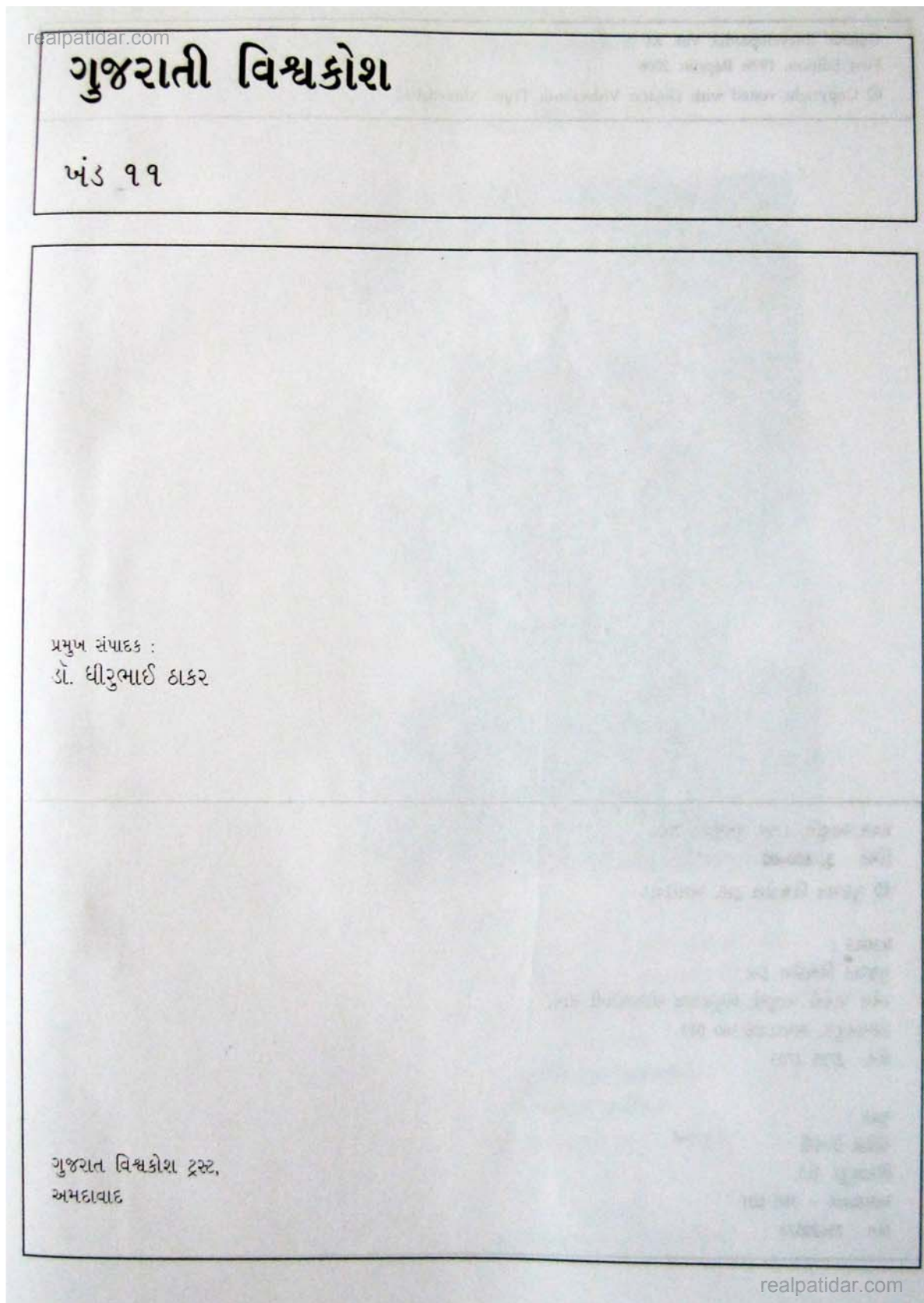
यतीन्द्रभार दीक्षित

હિંદુઓનો દેખાવ અપનાવી મુસલમાન ધર્મ પાળવાનું કહેલ છે.

કણબીઓ ઈમામ શાહના ખાસ
અન્યાયી બન્યા

ઈમામ શાહ પછી તેમના પુત્ર નુર મુહમ્મદ શાહ એ સતપંથના આદિ વિષ્ણુ છે. બીજી ભાષામાં નિષ્કલંકી નારાયણ છે.





realpatidar.com

Gujarati Encyclopaedia, Vol. XI
First Edition, 1999; Reprint 2006
© Copyright vested with Gujarat Vishvakosh Trust, Ahmedabad

ગુજરાતી વિશ્વકોશ

૧૧, ૪૪

પ્રથમ આવૃત્તિ, 1999, પુનર્મુદ્રણ 2006
કિંમત : રૂ. 800=00
© ગુજરાત વિશ્વકોશ ટ્રસ્ટ, અમદાવાદ

પ્રકાશક :
ગુજરાત વિશ્વકોશ ટ્રસ્ટ
રમેશ પાર્કની બાજુમાં, બંધુસમાજ સોસાયટીની સામે,
ઉસ્માનપુરા, અમદાવાદ-380 013
ફોન : 2755 1703

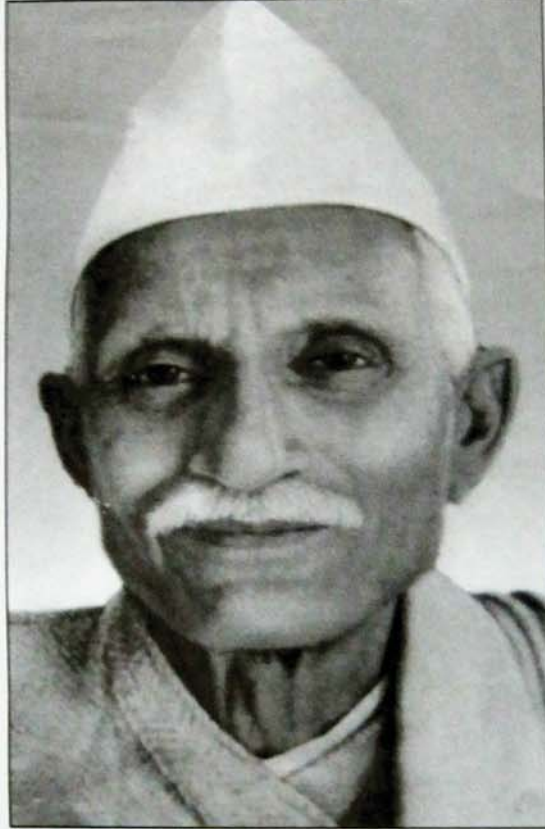
મુદ્રક :
ચંદ્રિકા પ્રિન્ટરી
મિરઝાપુર રોડ,
અમદાવાદ - 380 001
ફોન : 25620578

realpatidar.com

realpatidar.com

ગુજરાતી વિશ્વકોશ

ખંડ ૧૧



સાદાઈ, સેવાવ્રત અને આખંડ કર્મયોગના ભોખધારી;
કોમી એકતા, ભૂમિદાનયજ્ઞ અને સર્વોદયપ્રવૃત્તિ દ્વારા
ગાંધી-વિનોબાનું સમ્યક્ દર્શન કરાવનાર;
પ્રજાના પ્રેમાળ પ્રતિનિધિ; મૂઠી ઉંચિરા માનવી;
સંતશિરોમણિ

પૂ. રવિશંકર મહારાજને

સાદર સમર્પિત

(જ. 25-2-1885; અ. 1-7-1984)

*

સૌજન્ય

શ્રી મનોજ ભૂપતભાઈ વડોદરિયા

realpatidar.com

realpatidar.com

૪૧૯

પીરેનીસ પર્વતમાળા

પીરાણા પંથ : ઇમામશાહે ગુજરાતમાં પંદરમી સદીમાં સ્થાપેલો પંથ. ઇમામુદ્દીન અથાત્ ઇમામશાહ (ઈ. સ. 1452થી 1513 કે 1520) ઈરાનથી ગુજરાતમાં આવી અમદાવાદની નજીક 16 કિમી. દૂર આવેલા ગીરમથા નામના ગામમાં સ્થાયી થયા. એ ગામ પછી પીરોના સ્થાન તરીકે 'પીરાણા' નામે પ્રસિદ્ધ થયું અને આ પંથ પણ એ ગામના નામ પરથી પીરાણા પંથ તરીકે ઓળખાયો. ઇમામશાહના ચમત્કારિક વ્યક્તિત્વથી પ્રભાવિત થયેલા ગુજરાતના સુલતાન મુહમ્મદશાહ બીજાએ એમના વેરે પોતાની શાહજાદી પરણાવી હતી. એનાથી એમને ચાર પુત્રો થયા, જે પીરાણાના સૈયદોના પૂર્વજ ગણાય છે. ઇમામશાહ પછી તેમના પુત્ર નુરમુહમ્મદ આ પંથના પ્રચારક થયા, જેમણે સિંધી ભાષામાં 'સતવેણી-છ વેલ' (સતધર્મની વેલ) નામે પુસ્તક લખ્યું, જેમાં એ સંપ્રદાયના ઇમામો અને કર્મકાંડોનું વર્ણન છે.

આ પંથમાં અલ્લાહને સર્વોત્કૃષ્ટ કિરતાર અને મુહમ્મદસાહેબને એના રસૂલ તરીકે માનવામાં આવે છે. આ યકીનને કારણે તેઓ પોતાને ઇમાનદાર મુસલમાન ગણે છે; પણ તેઓ નમાઝને મહત્ત્વ આપતા નથી. તેઓ હિંદુઓના અવતારના સિદ્ધાંતને અને જગતની ઉત્પત્તિની માન્યતાને સ્વીકારે છે. તેઓ હજરત મુહમ્મદસાહેબને 'વીર' કે ગુરુ સમાન અને એમની તેમજ અન્ય ઇમામોની સ્થિતિ વચ્ચે કોઈ ખાસ ભેદ હોવાનું માનતા નથી. કુરાને શરીફને તેઓ દેવી ગ્રંથ ગણે છે અને તેમાંની આયાતોને રૂપકાત્મક લખી તેનું એ રીતે અર્થઘટન કરે છે. આવાં રૂપકોને 'જ્ઞાન' તરીકે ઓળખવામાં આવે છે અને પીરાણાઓ 'જ્ઞાન'નાં પુસ્તકોનો પાઠ અને પોતાના પીર-સંતના નામનો જાપ કરે છે. તેઓ રમજાનમાં રોજા પાળે છે. મુસ્લિમ તહેવારો ઉપરાંત તેઓ હિંદુઓના હોળી, અખાત્રીજ, દિવાસો, બળેવ અને દિવાળીના તહેવાર પણ ઊજવે છે. મુસ્લિમ નિકાહની વિધિ કરાવે છે ને ત્યારબાદ બ્રાહ્મણ પાસે હિંદુ વિવાહવિધિ પણ કરાવે છે.

પીરાણા પંથમાં બધી કોમોને જોડવાની છૂટ હતી અને આજેય એના અનુયાયીઓમાં હિંદુઓ અને મુસલમાનો બંને કોમોના અનુયાયી જોવા મળે છે. તેઓ પોતપોતાના રીતરિવાજ પાળવા પણ મુક્ત છે. હિંદુ અનુયાયીઓ એમની જ્ઞાતિના નિયમો પાળતા અને હિંદુ ધર્મગ્રંથો વાંચતા ને આ પંથમાં ઇમામશાહ પ્રત્યે પૂર્ણ શ્રદ્ધાપૂર્વક જોડાયેલા મોમિન હોઈ મોમના કહેવાયા. પણ જેઓ અડધા-પડધા હિંદુ કે મુસલમાન રહ્યા અને પોતપોતાના મતને વળગી રહ્યા તે 'મતિયા' કહેવાયા. વળી બીજા કેટલાક હિંદુઓ એમાં ભળ્યા તેઓ શેખુ કે શેખડા કહેવાયા. એ સહુ કોમોમાં પીરે પ્રચારક તરીકે નીમેલા મુખીઓને 'કાકા' કહેવામાં આવે છે. આ પીરાણાના કાકાઓની ફરજ કોમને ઉપદેશ આપવાની, કોમ વચ્ચેની નાનીમોટી તકરારોનો નિકાલ લાવવાની તેમજ કોમના અનુયાયીઓ પાસેથી ધાર્મિક ફાળો ઉઘરાવી પીરને મોકલવાની હતી. આ પંથમાં જોડનાર હિંદુઓને પોતાના રીતરિવાજો, રહેણીકરણી, માન્યતાઓ વગેરે પાળવાની છૂટ હતી, તેથી તેઓ હિંદુઓ જેવા જ લાગે છે.

પીરાણા પંથ મુખ્યત્વે ગુજરાતમાં ફેલાયો છે અને એમાં આઠિયા, સાતિયા અને પાંચિયા નામે - ત્રણ ફિરકાઓ પણ પડ્યા છે.

પ્રવીણચંદ પરીખ

પીરાણા પંથી પોતાને ઈમાનદાર મુસલમાન ગણે છે.

કુરાનનો સંદેશ ને રૂપકાત્મક રીતે અર્થઘટન કરે છે. એને ગીનાન કહે છે.



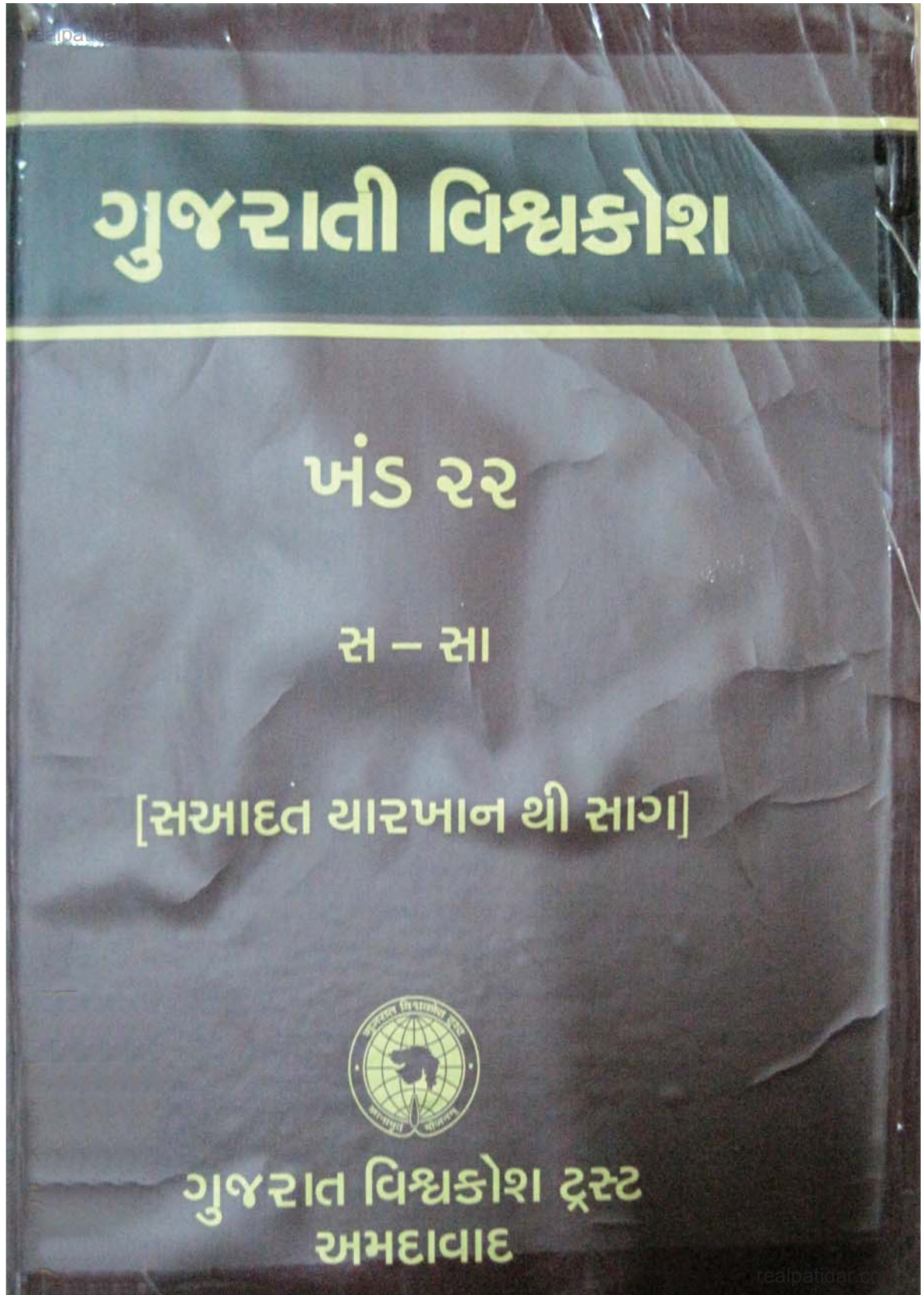
મુસ્લિમ અને હિંદુ ત્યોહારો મનાવે છે.

હિંદુ દેખાવ ધરાવતા અનુયાયીઓને "મોમના" કહેવાય છે.

"કાકા" નું કામ ધાર્મિક પૈસા એટલે દસોન્દ ને "પીર"ને મોકલવાનું હોય છે.

તેવો "હિંદુ" જેવા દેખાય છે, પણ વાસ્તવમાં મુસલમાન છે.

realpatidar.com



realpatidar.com

ગુજરાતી વિશ્વકોશ

ખંડ ૨૨

પ્રમુખ સંપાદક

ડૉ. ધીરુભાઈ ઠાકર



G13874

ગુજરાત વિશ્વકોશ ટ્રસ્ટ
અમદાવાદ

realpatidar.com

realpatidar.com

Gujarati Encyclopaedia, Vol. XXII
First Edition : January, 2007

© Copyright vested with Gujarat Vishvakosh Trust, Ahmedabad
પ્રથમ આવૃત્તિ : જાન્યુઆરી, 2007

કિંમત : રૂ. 800

© ગુજરાત વિશ્વકોશ ટ્રસ્ટ, અમદાવાદ

: પ્રકાશક :

ગુજરાત વિશ્વકોશ ટ્રસ્ટ
રમેશ પાર્કની બાજુમાં, બંધુસમાજ સોસાયટીની સામે,
ઉસ્માનપુરા, અમદાવાદ 380 013
ફોન : 2755 1703

Email : drthakerad1@sancharnet.in
Web-site : www.vishwakosh.org

: મુખ્ય વિકેતા :

ગૂર્જર એજન્સીઝ
રતનપોળ નાકા સામે, ગાંધી માર્ગ, અમદાવાદ - 380 001
ફોન : 2214 4663, 2214 9660

: મુદ્રક :

ભગવતી ઓફસેટ, બારડોલીપુરા, અમદાવાદ - 380 004
ફોન : 22167603

realpatidar.com

સતપંથ એ ઈસ્માઈલી નિજારી સંપ્રદાય છે.

દસમાં અવતાર એટલે "કલ્કી" અવતાર એ ઈમામ "મેહદી"નો છે.

તાકિયાનો પ્રયોગ

મડદાને દાટવાની વિધિ (કુરાનનો ઉપદેશ)

હિંદુઓને આકર્ષવા તાકિયાનો પ્રયોગ

૭૦

ગુજરાતી વિશ્વકોશ

સતપંથ : નૂરસતગર દ્વારા ગુજરાતમાં શરૂ થયેલ ઈસ્માઈલી નિજારી સંપ્રદાય. નિજારી ઈસ્માઈલી ઈમામોએ 12મી સદીથી પોતાના સંપ્રદાયનો પ્રચાર ભારતમાં કરવા માંડ્યો અને સિંધમાં ઊંછ મુકામે પોતાનું ધર્મપ્રચાર-મથક સ્થાપ્યું. અહીંયાં આ સંપ્રદાયના પીર હસકબીરઉદ્દીનને ત્યાં ઊંછ ગામમાં ઈ. સ. 1452માં ઈમામ શાહનો જન્મ થયો. પિતાના મરણ પછી તેઓ (ઈસજ જઈને) પોતાના સંપ્રદાયના મુખ્ય પ્રચારકોને મળી ગુજરાતમાં ધર્મપ્રચાર કરવાની પરવાનગી લઈ આવ્યા.

ઈસ્માઈલી સંપ્રદાય શાક્તપંથી લોહણાઓને સ્વીકાર્ય અને તે માટે આદિ ઈસ્માઈલી ધર્મપ્રચારકોએ તેમના સંપ્રદાયના સિદ્ધાંતોમાં હિન્દુ ધર્મને અનુકૂળ ફેરફાર કર્યા. હિન્દુઓના દસમા અને છેલ્લા 'કલ્કી' અવતાર અલમુતના ઈમામ 'મેહદી'નો છે, એવો ઉપદેશ આપવો શરૂ કર્યો. ઈસ્માઈલી પંથના પહેલા પાંચ ઈમામો થયા છે. એમાં પહેલા ઈસ્માઈલી ઉપદેશક નૂરસતગરને બ્રહ્માના અવતાર ગણવામાં આવ્યા. શાક્તપંથીઓમાં ચાર યુગ પૈકી પ્રત્યેક યુગમાં એકક ભક્ત થયા હતા. પહેલા યુગમાં પ્રહલાદ, બીજામાં રાજા હરિશ્ચંદ્ર, ત્રીજામાં યુધિષ્ઠિર અને ચોથા બલભદ્રને સ્થાન પીર સદરૂદીને પોતાનું નામ ગોઠવ્યું. આ ઉપરાંત તેમણે 'સતદેવ' અને 'હરચંદ' જેવાં હિન્દુ નામો ધારણ કર્યાં. તે જ પ્રમાણે ચાર યુગનાં ચાર બલિદાનો પણ બંધ બેસતાં કર્યા હતાં. પહેલા યુગમાં હાથી, બીજામાં ઘાઘ, ત્રીજામાં ગાય અને ચોથામાં બકરી ઠરાવ્યાં હતાં. એ જ રીતે શાક્તપંથીઓનો 'ઘટપાટમેત્ર' તેમજ તેમની પ્રાર્થનાઓ અને કેટલાક ક્રિયાકાંડ અપનાવ્યાં. સમાધિ જેવી હિન્દુ વિધિ પણ અપનાવી.

ભારતમાં 'સતપંથ'ને લોકપ્રિય બનાવનાર ઈસ્માઈલી નિજારી નૂરસતગર હતા. હાદી સબ્બાહે તેમને ભારતમાં મોકલ્યા હતા. આમ ગુજરાતમાં આવેલા નિજારી દાદાઓની પરંપરા નૂરસતગરથી શરૂ થઈ. સામાન્ય માન્યતા પ્રમાણે, તેઓ ગુજરાતના પાટણમાં આવ્યા અને ત્યાં એક હિન્દુ મંદિરની મૂર્તિઓને વાચા આપી, એમની સમક્ષ પોતાના પંથની સરચાઈની ખાતરી કરાવી, આને કારણે ઘણા હિન્દુઓ પોતાના પંથમાં આવ્યા. ત્યારબાદ તેઓ ઈરાન ગયા.

ઘોઘ વખત પછી તેઓ ગુજરાત પાછા આવ્યા અને દક્ષિણ ગુજરાતમાં નવસારીના સૂબા (મંડલેશ્વર) સૂરચંદની પુત્રી સાથે લગ્ન કર્યું હતું. આમ તો એમનું મૂળ નામ 'નૂરદીન' કે 'નૂરશાહ' હતું અને 'નૂરસાગર' તથા 'નૂરસતગર' તો એમણે હિન્દુઓને આકર્ષવા માટે ધારણ કરેલું નામ હતું. તેમના ઈરાનમાંથી પરત આવ્યા પછીની પ્રવૃત્તિઓ બાબત 'તબકાત-ઈન્નાસિરી'નો કર્તા 'મિન્દજ-ઉસ' સિરાજ' નોંધે છે કે, 'હિન્દના મુલ્લાહિદ્દી એટલે ઈસ્લામમાંથી ફરી ગયેલા લોકોને કંઈક વિદ્વાન જણાતો હોય તેવો એક નૂર નામનો તુર્ક લોકોને પોતાના સંપ્રદાયમાં ફોસલાવી લઈ જાય છે.... સિંધ, ગુજરાત અને દિલ્લીની આજુબાજુનો પ્રદેશ તથા ગંગાજમનાના દોઆબ જેવા હિન્દુસ્તાનના ભાગોમાંથી સંખ્યાબંધ માણસો તેની પાસે આવે છે. જ્યારે આ નૂર બોધ કરે છે ત્યારે હલકા વર્ગના લોકોનાં ઢોળાં તેની

realpatidar.com

ગુજરાતી વિશ્વકોશ

૭૧

સતપાલ

આજુબાજુ ભેગાં થાય છે. તે સુન્નીઓને 'નાસિબી' એટલે હજરત અલીના દુશ્મનો અને તેમનો વારસો છીનવી લેનાર અને પોતાના અનુયાયીઓને 'મરજિયા' (આશાવાદી) કહે છે." તે આગળ નોંધે છે કે, "સુન્નીઓ વિરુદ્ધનાં તેમનાં અગ્નિ વરસાવતાં વાયજોથી ઉરકેરાયેલા તેમના અનુયાયીઓ ઢાલ, તલવાર, તીરકામઠાં વગેરે હથિયારોથી સજ્જ થઈને દિલ્લીની જામેમસ્જિદ ઉપર તૂટી પડ્યા હતા અને ત્યાં ભેગા થયેલ નમાજીઓને તેમણે કતલ કર્યા હતા." તેમની આવી પ્રવૃત્તિઓ, હિન્દુઓને ઇસ્લામમાં આણવામાં તેમને મળેલી ફતેહથી અને તેમની સંપત્તિને કારણે તેમના જ અનુયાયીઓમાં ઈર્ષા ઉત્પન્ન થઈ. તેથી તેમના મુખ્ય બે મુરીદોમાંથી એક 'ચાચે' તેઓ સમાધિમાં હતા ત્યારે તેમને શહીદ કરી નાખ્યા.

સતપંથને ગુજરાતમાં વિશેષ પ્રચલિત બનાવનાર પીર સદરુદ્દીન ખોજાઓના ત્રીજા ખ્યાતનામ પીર છે. તેઓ ઈ. સ. 1430 આસપાસ આવ્યા અને પ્રથમ ખોજાખાનું સ્થાપ્યું. એમના કોઈ વંશજ કડીમાં રહેતા હતા. પોતાના પંથને વધુ વિસ્તૃત બનાવવા તેમણે પણ હિન્દુઓને સ્વીકાર્ય અને તે માટે સિદ્ધાંતોને વિશેષ અનુકૂળ બનાવ્યા. તેમણે હજરત આદમને વિષ્ણુ તરીકે, હજરત મુહમ્મદ પેગંબરને મહેશ તરીકે અને નામદાર આગાખાનના પૂર્વજ આગા ઇસ્માઈલ શાહને હજરત અલીના અવતાર રૂપે ઓળખાવ્યા. તદુપરાંત તેમણે નૂરસાગરને હજરત રસૂલીલ્લાહના અવતાર તરીકે અને પોતાને બ્રહ્માના અવતાર તરીકે વર્ણવ્યા હતા. કયામત પહેલાં આવનાર છેલ્લા ઇમામ મેહદીને જળપ્રલય અગાઉ થનાર કલ્કી-અવતાર ગણાવ્યા. આને પારિણામે એમના સતપંથમાં લોહાણા મોટી સંખ્યામાં ભળ્યા. હવે તેમણે પોતાના સંપ્રદાયને 'સતપંથ' નામ આપ્યું. આના પહેલાં 'શાકપંથ' તરીકે ઓળખાવતા હતા. ખોજાઓ સદરુદ્દીનનાં પદો ઘણા ભક્તિભાવથી ગાય છે અને તેમનું નામ ભક્તિભાવવિભોર થઈને ઉચ્ચારે છે. ખોજાઓની પ્રાર્થનાઓ અને ધાર્મિક વિધિઓ એમના એક ઇમામ આગાઅબ્દુલ સલામ શાહે 'વંદયાદે જવાંમર્દી' નામના પુસ્તકમાં વર્ણવેલી છે. આ કિતાબનો તરજુમો લોહાણાઓની જૂની સિંધી ભાષામાં કરવામાં આવ્યો છે.

સતપંથના અન્ય પીરોમાં પીર શમ્સુદ્દીનનું નામ પણ ગુજરાતના સતપંથીઓ આદરપૂર્વક લે છે. તેઓ નૂરસાગરના શિષ્ય હતા. પીર કબીરુદ્દીન પછી થયેલા પીર ઇમામુદ્દીન(ઇમામશાહ)નો સિંધના ખોજાઓએ માનમરતબો જાળવ્યો નહિ તેથી તેઓ ઈરાનમાં ગયા અને ત્યાંથી પરત ગુજરાતમાં આવી વસ્યા. અહીંયાં તેમણે સતપંથમાં થોડાક ફેરફાર કરીને પીરાણા નામનો પોતાનો નવો પંથ ચલાવ્યો. પીરાણાઓ પણ પોતાને 'સતપંથી' અર્થાત્ સાચો ધર્મ માનનારા કહેવડાવે છે. આવા ઇમામશાહી સતપંથીઓ વર્તમાનકાળમાં ગુજરાત, વરાહ અને જાનદેશમાં મોટી સંખ્યામાં વસે છે. સૈયદ મોહમ્મદશાહના રોજ પાસેના તાપી નદીની ખીણના, જાનદેશના, વરાહના અને નીપાર જિલ્લાના પીરાણાઓ પણ આ રોજાને સતપંથીઓનું યાત્રાધામ જ ગણે છે. જોકે આજે આ વિસ્તારના ઘણા સતપંથીઓ શુદ્ધ સુન્ની થઈ ગયા છે. આમ છતાં હજી પણ તેમને સતપંથીઓની પૂર્વની શાખાના ગણવામાં આવે છે.

પુરાણા મતિયાઓ તેમના દેખાવ, બોલી અને પહેરવેશમાં લેઉઆ કલ્લીઓથી કોઈ રીતે જુદા તરી આવતા નથી. તેઓ લેઉઆ અને

કડવા કલ્લીઓની માફક ચૂસ્ત શાકાહારી છે. માંસમચ્છી તો શું, માદક પીણાં પણ વાપરતા નથી. તેમના જ્ઞાતિના રિવાજો મુજબ હિંદ, લસણ, ડુંગળી અને કેકી પદાર્થો તેમને માટે વર્જ્ય છે. કોઈ જો આ રિવાજનો ભંગ કરે તો નાતમાં પુનઃ લેતાં પહેલાં શુદ્ધિ કરાવવી પડે છે. તેઓ અથર્વવેદને અનુસરે છે અને પોતાને સતપંથી તરીકે જ ઓળખાવે છે.

ઈશ્વરલાલ ઓઝા

અથર્વ વેદ = કુરાનનો સંદેશ

બ્રહ્મા વિષ્ણુ મહેશ અને હિંદુઓના અન્ય ધાર્મિક સિદ્ધાંતોને ભ્રષ્ટ કર્યા. આ પણ તાકિયાનો પ્રયોગ છે.



ખોજા મુસલમાન અને પીરાણા સતપંથીઓમાં ખાસ ફેર નથી.

જાનદેશના (ફેઝપુર) સતપંથી પણ મુસલમાન છે.

realpatidar.com